

Izazovi Schengenskog sustava u kontekstu netradicionalnih sigurnosnih ugroza

Šimić, Alen

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:180719>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij politologije

Alen Šimić

IZAZOVI SCHENGENSKOG SUSTAVA U
KONTEKSTU NETRADICIONALNIH
SIGURNOSNIH UGROZA

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij politologije

IZAZOVI SCHENGENSKOG SUSTAVA U
KONTEKSTU NETRADICIONALNIH
SIGURNOSNIH UGROZA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Borna Zgurić

Student: Alen Šimić

Zagreb,

rujan, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I POŠTIVANJU ETIČKIH PRAVILA

Izjavljujem da sam diplomski rad Izazovi Schengenskog sustava u kontekstu netradicionalnih sigurnosnih ugroza, koji sam predao na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Borni Zguriću, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Alen Šimić

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. SCHENGENSKI SUSTAV – TEMELJ EUROPSKE INTEGRACIJE I SLOBODE KRETANJA	3
2.1. Struktura Schengenskog sustava	3
2.2. Funkcioniranje Schengenskog sustava u praksi	6
2.3. Izazovi i rizici Schengenskog sustava	7
2.4. Ekonomski aspekt Schengenskog prostora	8
3. UTEMELJENJE I RAZVOJ SCHENGENA	11
3.1. Maastrichtski ugovor	11
3.2. Amsterdamski ugovor	12
3.3. Vanjske i unutarnje granice	13
3.4. Sigurnosni mehanizmi obrane Schengenskog prostora	15
4. KRITERIJI ZA ULAZAK U SCHENGEN	17
5. UNUTARNJE KRIZE KOJE SU UTJECALE NA SIGURNOST SCHENGENA.....	22
5.1. Migrantske krize od 2014. godine i odgovori na njih	22
5.2. COVID 19 pandemija i „ukidanje“ schengenskih sporazuma	23
5.3. Teroristički napadi.....	24
5.4. Kibernetički napadi	24
5.5. Ekonomske krize	25
5.6. Politička nestabilnost.....	26
5.7. Migracije uzrokovane klimatskim promjenama	27
6. BUDUĆE POTENCIJALNE UGROZE ZA SCHENGENSKI PROSTOR	29
6.1. Migrantske krize i njihovi uzroci	29
6.2. Prijetnja terorizma	30
6.3. Proširena mreža krijumčarenja	31
6.4. Opseg i složenost vanjskih granica.....	31
7. RJEŠENJA KOJA EU MOŽE IMPLEMENTIRATI ZA OBRANU SCHENGENA	33

7.1. Politike jačanja vanjskih granica	33
7.2. Politike unutarnje sigurnosti.....	34
7.3. Tehnološka rješenja za unaprjeđenje sigurnosti	34
8. ULOGA SCHENGENSKOG PODRUČJA U EUROPSKOJ INTEGRACIJI I GLOBALNOJ DIPLOMACIJI.....	36
8.1. Promicanje europskih vrijednosti kroz slobodu kretanja	36
8.2. Schengensko područje kao globalni igrač u diplomaciji.....	37
9. MEĐUNARODNA SURADNJA KAO KLJUČNI FAKTOR U OČUVANJU SCHENGENSKOG SUSTAVA	38
10. ZAKLJUČAK.....	40
POPIS LITERATURE.....	41

1. UVOD

Schengenski sustav, kao jedan od temeljnih stupova europske integracije i slobode kretanja unutar Europske unije, suočava se s rastućim i kompleksnim izazovima u kontekstu netradicionalnih sigurnosnih ugroza. Ovaj sustav, koji je prvotno koncipiran radi olakšavanja putovanja i trgovine između država članica, danas se nalazi u središtu promjena izazvanih globalnim sigurnosnim trendovima. Netradicionalne sigurnosne ugroze predstavljaju širok spektar prijetnji koje prevazilaze tradicionalne oblike nacionalne sigurnosti. Terorizam se proširio kao globalna prijetnja koja ne poznaje granice, izazivajući strah i nesigurnost diljem Europe. Organizirani kriminal, koristeći visoko sofisticirane tehnike i mreže, prelazi državne granice kako bi izvršio krijumčarenje ljudi, oružja, droge i drugih ilegalnih roba. Masovne migracije, potaknute geopolitičkim nestabilnostima i ekonomskim nejednakostima, predstavljaju izazov za Schengenski sustav zbog potencijalnog utjecaja na ekonomske resurse, socijalnu koheziju i sigurnost. Kibernetičke prijetnje, poput napada na informatičke sustave i krađe podataka, ugrožavaju privatnost građana i funkcionalnost vitalnih infrastruktura. Globalna trgovina ljudima i narkoticima dodatno komplicira situaciju, šireći se transnacionalno i povećavajući stope kriminala i zloupotrebe ljudskih prava.

Ove ugroze karakterizira njihova složenost i dinamičnost, budući da se brzo prilagođavaju novim tehnologijama i geopolitičkim okolnostima. One zahtijevaju integrirane i koordinirane odgovore na razini Europske unije kako bi se osigurala zaštita građana, stabilnost društava i očuvanje temeljnih vrijednosti europske integracije. U kontekstu Schengenskog sustava, koji je zasnovan na principima slobode kretanja bez unutarnjih granica, ovi izazovi predstavljaju ključni test za njegovu dugoročnu održivost. Prilagođavanje sustava kako bi se adekvatno suprotstavio ovim novim prijetnjama zahtijeva ne samo tehnološke i operativne inovacije, već i političku volju i međunarodnu suradnju među državama članicama. Stoga je razumijevanje prirode, dinamike i utjecaja netradicionalnih sigurnosnih ugroza na Schengenski sustav ključno za razvoj efikasnih strategija i politika koje će osigurati njegovu stabilnost, funkcionalnost i sposobnost zaštite temeljnih prava i sloboda svih građana Europske unije.

Istraživačko pitanje ovog rada glasi: kako netradicionalne sigurnosne ugroze utječu na održivost i funkcionalnost Schengenskog sustava, te koje mjere i strategije mogu osigurati njegovu dugoročnu stabilnost?

U prvom dijelu rada, objasnit će se struktura i funkcioniranje Schengenskog sustava, kao i njegovi ekonomski aspekti, pružajući temelj za razumijevanje sustava kao ključnog elementa europske integracije. Zatim će se analizirati utemeljenje i razvoj Schengena kroz povijesne ugovore i sigurnosne mehanizme. U trećem dijelu, fokus će biti na kriterijima za ulazak u Schengen, dok će se četvrti dio posvetiti unutarnjim krizama koje su utjecale na sigurnost Schengenskog prostora, uključujući migrantske krize, pandemiju COVID-19, terorističke i kibernetičke napade, te ekonomske i političke krize. Peti dio istražiti će buduće potencijalne ugroze za Schengenski prostor, dok će šesti dio pružiti pregled rješenja koja Europska unija može implementirati za obranu Schengena, uključujući jačanje vanjskih granica, unutarnje sigurnosne politike, te tehnološka rješenja. Rad će se zaključiti analizom uloge Schengenskog područja u europskoj integraciji i globalnoj diplomaciji, kao i značajem međunarodne suradnje za očuvanje Schengenskog sustava. Ovaj rad će, kroz multidisciplinarni pristup, pružiti kritičku analizu aktualnih izazova i praksi, te razviti preporuke za unapređenje kapaciteta Schengenskog sustava za učinkovito suočavanje s netradicionalnim sigurnosnim prijetnjama.

2. SCHENGENSKI SUSTAV – TEMELJ EUROPSKE INTEGRACIJE I SLOBODE KRETANJA

Schengenski sustav predstavlja jedan od ključnih stupova europske integracije koji je započeo kao pilot-projekt između pet zemalja (Belgije, Nizozemske, Luksemburga, Francuske i Njemačke) potpisivanjem istoimenog sporazuma 1985. godine. Osnovni cilj sporazuma bio je uklanjanje unutarnjih granica kako bi se omogućilo slobodno kretanje ljudi i roba unutar Europske zajednice. Proširenje Schengenskog prostora na većinu država članica EU dovelo je do uspostave zajedničkih pravila i mehanizama za osiguranje sigurnosti i olakšavanje slobodnog kretanja građana (Europska komisija, 2023).

2.1. Struktura Schengenskog sustava

Struktura Schengenskog sustava temelji se na četiri glavna stupa:

- Uklanjanje unutarnjih granica

Schengenski prostor omogućava slobodno kretanje građana bez graničnih kontrola između država članica. U gradu Schengenu u Luksemburgu, 14. lipnja 1985., pet susjednih država – Njemačka, Belgija, Francuska, Nizozemska i Luksemburg potpisale su Sporazum koji je poznat kao Schengenski sporazum. Ovaj sporazum je imao za cilj uklanjanje unutarnjih granica između ovih zemalja, čime bi se omogućio slobodan protok ljudi i roba. Već idućeg dana, 15. lipnja 1985., počelo se s postupnim ukidanjem kontrole na granicama, tako da više nije bilo potrebno zaustavljati osobna vozila. Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma donesena je 1990. godine kako bi se precizirali ciljevi i mjere za potpuno ukidanje unutarnjih granica i uspostava efikasne suradnje. Postupno su se ostale članice Europske unije pridruživale Schengenskom prostoru, privučene prednostima slobodnog kretanja unutar zajednice. Praktična primjena Konvencije započela je 1995. godine nakon što su ispunjeni svi uvjeti za njeno provođenje. Kasnije su se sve ostale članice Schengenskog sporazuma pridružile ovom sustavu, a 1999. godine Schengenska pravna stečevina integrirana je u pravni okvir Europske unije putem Ugovora iz Amsterdama. To znači da svaka nova članica EU mora implementirati i Schengensku pravnu stečevinu u svoje zakonodavstvo. Važno je napomenuti da sve članice

EU nisu nužno i članice Schengenskog prostora, te obrnuto (Pejaković-Đipić, 2018; Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma, 1985).

- Zajednička politika viza

Harmonizacija pravila o vizama za treće zemlje olakšava putovanja unutar EU. Zajednička politika viza Europske unije značajno je olakšala putovanja unutar Schengenskog prostora. Schengenski sporazum nije samo uklonio unutarnje granice između država članica, već je također uspostavio zajedničku politiku viza prema trećim zemljama. Ova politika ima za cilj harmonizaciju pravila o izdavanju viza za ulazak u Schengenski prostor, što je značajno pojednostavilo administrativne postupke za putnike. Na temelju Schengenskog sustava, jednom kad stranac dobije vizu od jedne države članice, ta viza omogućuje slobodno kretanje unutar svih drugih država Schengenskog područja bez dodatnih viza ili kontrola na unutarnjim granicama. Ovo je posebno korisno za turiste, poslovne ljude, studente i druge koji često putuju unutar EU.

Prema izvorima EU, zajednička politika viza uvelike pridonosi jednostavnijem i učinkovitijem putovanju unutar EU, čime se potiče ekonomski razvoj i kulturološka razmjena među zemljama članicama. Harmonizacija pravila o vizama također osigurava jednake standarde i procedure u procesu izdavanja viza, što povećava sigurnost i transparentnost cijelog sustava (Pejaković-Đipić, 2018; Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma, 1985).

- Policijska i pravosudna suradnja

Policijska i pravosudna suradnja unutar Schengenskog prostora temelji se na uspostavi zajedničkih standarda kako bi se učinkovito suprotstavili kriminalu i terorizmu. Ovi standardi obuhvaćaju razmjenu informacija, suradnju policijskih i pravosudnih tijela te zajedničke operativne mjere. Cilj je osigurati da se kaznena djela mogu istraživati i procesuirati bez obzira na to gdje su počinjena unutar Schengenskog prostora. Prema informacijama dostupnim na web stranicama Europske unije, policijska suradnja uključuje različite mehanizme kao što su Europol i Schengenski informacijski sustav (SIS), koji omogućuju brzu razmjenu informacija između država članica. Pravosudna suradnja pak podrazumijeva jednaku primjenu prava i standarda u kaznenom postupku te međusobno priznavanje sudske odluke i presuda unutar Schengenskog prostora.

Zajednički standardi za borbu protiv kriminala i terorizma ključni su za održavanje sigurnosti i stabilnosti unutar EU, čime se jača povjerenje među državama članicama i doprinosi zaštiti građana (Pejaković-Đipić, 2018. Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma, 1985).

- Jačanje vanjskih granica

Frontex kao europska agencija za graničnu i obalnu stražu koordinira nadzor vanjskih granica EU (Europska komisija, 2023). Jačanje nadzora vanjskih granica Europske unije ključan je dio politike koja se provodi kroz aktivnosti Europske agencije za graničnu i obalnu stražu, poznate kao Frontex. Ova agencija koordinira napore članica EU u osiguravanju sigurnosti i integriteta vanjskih granica, što je od vitalnog značaja za upravljanje migracijama i sprječavanje nezakonitog prelaska granica. Prema informacijama Europske komisije iz 2023. godine, Frontex igra ključnu ulogu u implementaciji politika za jačanje nadzora vanjskih granica, što uključuje razvoj tehnologija, zajedničkih operacija i obuku osoblja koje sudjeluje u nadzoru granica. Ove aktivnosti pridonose učinkovitom upravljanju granicama EU i osiguravaju poštovanje zajedničkih standarda i pravila u procesu ulaska i izlaska iz EU.

Svake godine oko 700 milijuna ljudi prelazi Schengensku granicu. Da bi se osigurala sigurnost ljudi i država unutar Schengenskog prostora, ključno je temeljito kontrolirati vanjske granice na način koji je jednak u svim državama članicama. Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma i Europska unija koriste različite mehanizme kako bi osigurale jednako obrazovanje i osposobljavanje policijskih i drugih službenika, te provodile europsku i Schengensku pravnu stečevinu. Osim toga, postoji usklađen nadzor na granicama i međunarodna suradnja putem razmjene informacija i podataka o osobama. Ključni mehanizam Europske unije za nadzor Schengenske granice je Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex), koja je osnovana 2004. godine (Službena stranica EU, 2022).

Frontex, europska agencija za graničnu i obalnu stražu, ima ključne zadatke propisane Uredbom o europskoj graničnoj i obalnoj straži. To uključuje analizu rizika, zajedničke operacije, brzu reakciju, istraživanje, osposobljavanje, zajednički povratak i dijeljenje informacija. Analiza rizika je temeljni dio svih aktivnosti Frontex-a i obuhvaća praćenje uzoraka i kretanja u području nezakonite migracije i kriminalnih aktivnosti. Rezultati analiza rizika koriste se za planiranje operacija i dijele se s državama članicama EU radi daljnjeg djelovanja. Zajedničke operacije podrazumijevaju koordinaciju specijaliziranog osoblja i tehnike na vanjskim

granicama, podijeljene prema nadzoru kopnenih, morskih i zračnih granica. Brza reakcija je ključna u slučaju iznimnog pritiska na granice neke zemlje članice, što Frontex rješava putem ekipa za brze intervencije (RABITs) s policijskim službenicima granične policije i specijalnom opremom. Frontex također olakšava interakciju između stručnjaka za graničnu kontrolu i sektora istraživanja i razvoja, pridonoseći prilagodbi nove tehnologije potrebama graničnih tijela. Agencija razvija i standardizira obuku za graničnu policiju u EU, čime se osigurava usklađenost obrazovanja i osposobljavanja službenika u svim državama članicama i schengenskom prostoru. Kada je riječ o vraćanju osoba u nezakonitom boravku, Frontex pomaže u koordinaciji između zemalja članica. Njihovi informacijski sustavi omogućuju brzu razmjenu podataka između graničnih tijela, što je ključno za učinkovito upravljanje granicama EU (Toić Sintić, 2012).

2.2. Funkcioniranje Schengenskog sustava u praksi

Schengenski sustav predstavlja jedan od najznačajnijih postignuća Europske unije koje omogućava građanima slobodno putovanje unutar Schengenskog područja bez graničnih kontrola. Ovaj prostor obuhvaća 26 europskih zemalja koje su se dogovorile o zajedničkom sustavu bez unutarnjih granica za slobodno kretanje osoba, roba, usluga i kapitala. Jedna od ključnih prednosti Schengenskog sustava je njegova sposobnost da potiče integraciju europskog tržišta. Uklanjanjem unutarnjih granica olakšano je poslovanje između država članica, jer poduzeća i pojedinci mogu putovati bez ometanja i administrativnih zapreka. Ovo potiče gospodarski rast, trgovinu i investicije unutar Schengenskog prostora, čineći ga atraktivnijim za poslovne aktivnosti. Također, slobodno kretanje unutar Schengena značajno potiče turizam. Putovanja unutar ovog prostora postala su jednostavnija i pristupačnija, što je rezultiralo porastom turističkih posjeta među državama članicama. Turistička industrija, kao važan dio europske ekonomije, direktno koristi od ovog slobodnog kretanja, pružajući nove prilike za razvoj destinacija, povećanje zapošljavanja u turizmu te ekonomske dobitke u različitim sektorima.

Unatoč svojim prednostima, Schengenski prostor suočava se s brojnim izazovima koji mogu ugroziti njegovu stabilnost i sigurnost. Migrantske krize, posebno one intenzivne kao što je bila 2015. godina, naglasile su potrebu za boljom kontrolom vanjskih granica i koordiniranim pristupom upravljanju migracijskim tokovima. Ovaj izazov zahtijeva zajednički odgovor

država članica kako bi se osiguralo da Schengenski sustav ne bude iskorišten za nezakonite migracije ili za potencijalne sigurnosne prijetnje. Terorizam i organizirani kriminal također predstavljaju ozbiljne prijetnje Schengenskom prostoru. Koordinacija sigurnosnih kapaciteta između država članica, uključujući razmjenu informacija i suradnju među policijskim i sigurnosnim agencijama, ključna je za zaštitu granica i suzbijanje transnacionalnog kriminala. Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex) igra važnu ulogu u ovom kontekstu, podržavajući države članice u jačanju nadzora vanjskih granica i reagiranju na izazove sigurnosti. Schengenski sustav predstavlja simbol integracije i slobode unutar Europske unije, ali isto tako zahtijeva stalno prilagođavanje i jačanje sigurnosnih kapaciteta kako bi se suočio s novim izazovima i prijetnjama. Očuvanje njegove učinkovitosti i stabilnosti zahtijeva solidarnost, suradnju i strateško planiranje na razini EU, uz jasnu viziju o budućnosti europeizacije prostora slobode i sigurnosti. (Europska komisija, 2023; Europski parlament, 2023).

2.3. Izazovi i rizici Schengenskog sustava

Schengenski sustav, iako je postigao značajne uspjehe u olakšavanju slobodnog kretanja unutar Europske unije, suočava se s nizom izazova koji mogu ozbiljno ugroziti njegovu učinkovitost i stabilnost. Migrantska kriza koja je kulminirala 2015. godine predstavljala je jedan od najvećih izazova za Schengenski prostor u novijoj povijesti. Veliki priljev izbjeglica i migranata izbjegavajući sukobe i ekonomske nevolje u njihovim matičnim zemljama stvorio je pritisak na unutarnje granice Schengenskog područja, izazivajući neujednačen odgovor država članica dovodeći u pitanje princip slobode kretanja.

Teroristički napadi koji su pogodili nekoliko europskih gradova također su postali važan faktor u procjeni sigurnosnih rizika Schengenskog prostora. Ovi napadi istaknuli su potrebu za boljom suradnjom među obavještajnim agencijama država članica te za jačanjem sigurnosnih kapaciteta na vanjskim granicama kako bi se spriječili ulasci potencijalnih terorista ili krijumčarenje oružja i opasnih materijala. Pored izazova u fizičkoj sigurnosti, Schengenski sustav također se suočava s rastućom prijetnjom kibernetičkih napada. Digitalizacija administrativnih i sigurnosnih procesa otvara nove mogućnosti za napade na infrastrukturu i sustave upravljanja granicama. Ovi napadi mogu ozbiljno poremetiti funkcionalnost i integritet Schengenskog sustava, zahtijevajući stalno unapređivanje tehnoloških rješenja i jačanje *cyber*

sigurnosnih mjera. Organizirani kriminal, uključujući krijumčarenje ljudi, droge i druge ilegalne robe, također predstavlja kontinuiranu prijetnju Schengenskom prostoru. Fleksibilne granice unutar Schengenskog područja olakšavaju aktivnosti organiziranog kriminala, što zahtijeva intenzivniju suradnju između policijskih i pravosudnih tijela država članica te unapređivanje operativnih kapaciteta Europske agencije za graničnu i obalnu stražu (Frontex).

U odgovoru na ove izazove, Europska unija i njezine institucije aktivno rade na jačanju sigurnosnih kapaciteta Schengenskog prostora. To uključuje implementaciju boljih tehnoloških rješenja za nadzor granica, unapređenje obavještajnih i sigurnosnih sustava, kao i jačanje međunarodne suradnje u borbi protiv terorizma i organiziranog kriminala. Uz to, važno je kontinuirano educirati i osposobljavati policijske i granične službenike kako bi se osigurala ujednačena primjena Schengenskih pravila i standarda širom EU. Schengenski sustav ostaje ključan za europsku integraciju i ekonomsku prosperitet, ali njegova dugoročna održivost zahtijeva kontinuirano prilagođavanje i unaprjeđivanje u skladu s dinamičnim sigurnosnim izazovima suvremenog doba. (Europska komisija, 2023; Europski parlament, 2023).

2.4. Ekonomski aspekt Schengenskog prostora

Schengenski prostor, iako često percipiran kao simbol slobode kretanja među europskim građanima, zapravo je posljedica šireg cilja stvaranja zajedničkog tržišta unutar Europske unije. Osnovni cilj bio je postizanje četiriju temeljnih tržišnih sloboda: slobode kretanja dobara, usluga, kapitala i ljudi. Prvenstveno se radilo o osiguravanju slobodnog protoka dobara i usluga, a sloboda kretanja ljudi proizlazi iz toga kao važan aspekt. Iseljavanje ljudi u druge države članice i migracije radnika iz jedne države u drugu igraju ključnu ulogu u stvaranju i jačanju zajedničkog tržišta. Schengenski sporazum znatno olakšava dnevne migracije radnog stanovništva jer eliminira granične kontrole i čekanja na granicama. To znači da je putovanje na posao u susjednu državu brže i jeftinije, što potiče više ljudi da traže zaposlenje u drugim državama EU. Prema istraživanju Davisa i Gifta (2014: 234-245), Schengenski sporazum nije samo potaknuo trgovinu, već je također stvorio povezane trgovinske partnere među državama članicama. Autori ističu migracije radnog stanovništva i ukidanje graničnih kontrola kao ključne faktore jačanja trgovinske povezanosti unutar Schengenskog prostora. Ova sloboda kretanja također omogućuje migrantima da traže zaposlenje u državama koje su im dalje, jer im nije potrebna viza za rad i mogu putovati brže između matične zemlje i mjesta rada. To sve

zajedno doprinosi ekonomskom integriranju i jačanju konkurentnosti unutar EU (Davis i Gift (2014: 234-245).

Ukidanje kontrola na granicama unutar Schengenskog prostora omogućilo je jednostavnije zapošljavanje građana jedne države članice u drugoj. Prema istraživanju Davisa i Gifta (2014: 234-245), ova sloboda kretanja ne samo da potiče trgovinsku suradnju između država, već i izravno utječe na gospodarsku aktivnost. Radnici koji migriraju u drugu državu često traže proizvode iz svoje matične zemlje, što može potaknuti uvoz tih proizvoda ako ih nisu u mogućnosti pronaći lokalno. Dalje, useljenici koji žele pokrenuti vlastiti posao u drugoj državi često uspoređuju cijene proizvodnje s onima u svojoj matičnoj zemlji te mogu uvoziti jeftiniju robu, što smanjuje troškove proizvodnje i krajnjih proizvoda. Ova dinamika također pridonosi stvaranju povjerenja u poslovnom okruženju, jer strani radnici svojim integriranjem u lokalnu zajednicu mogu djelovati kao posrednici u međunarodnim poslovnim pregovorima, prevladavajući jezične barijere. Davis i Gift (2014) ističu kako migracije radnog stanovništva i integracija u novu radnu okolinu pridonose jačanju veza između država članica Schengenskog prostora, što doprinosi i širenju trgovinskih veza i razumijevanja među narodima.

Također, smanjenje granične i carinske kontrole na prijelazima unutar Schengenskog prostora značajno olakšava, ubrzava i pojeftinjuje međunarodnu trgovinu između država članica. Primjerice, prijevoz robe preko granice postaje mnogo jednostavniji. Eliminacijom granične i carinske kontrole, vozila koja prevoze robu više ne moraju čekati u koloni za pregled prtljage i dokumentacije vozača. To omogućava vozačima da u istom vremenskom periodu obave više posla, umjesto da gube vrijeme na granici. Vozači koji prelaze više graničnih prijelaza, a svaki put moraju stati i čekati, gube dragoceno radno vrijeme. Ukidanjem ovih čekanja, troškovi vožnje se smanjuju jer vozila manje troše goriva i vrijeme. Ovo je posebno važno kod prijevoza robe s kratkim rokom trajanja, poput svježeg voća, povrća ili mesa, gdje je brza isporuka ključna. Davis i Gift (2014) u svom su istraživanju zaključili da primjena Schengenskog sporazuma znatno potiče trgovinu između država. Na primjer, kada su obje države primijenile Schengenski sporazum, godišnja razina trgovine između njih porasla je za 10 posto. Europski parlament procjenjuje da bi ponovno uvođenje kontrola na graničnim prijelazima, čak i u dvogodišnjem razdoblju, moglo nanijeti štetu europskom gospodarstvu do čak 51 milijardu eura.

Ovo pokazuje koliko je važno očuvati slobodu protoka ljudi i robe unutar Schengenskog prostora radi održavanja ekonomske integracije i poticanja gospodarskog rasta u Europskoj uniji.

3. UTEMELJENJE I RAZVOJ SCHENGENA

3.1. Maastrichtski ugovor

Maastrichtski ugovor, formalno poznat kao Ugovor o Europskoj uniji, potpisan je 7. veljače 1992. godine u Maastrichtu, Nizozemskoj. Ovaj ključni dokument predstavlja jedan od najvažnijih trenutaka u povijesti Europske unije jer je postavio temelje za današnju EU i uveo značajne promjene u njenom funkcioniranju (European Commission, 2020). Ugovor je rezultat dugogodišnjih pregovora među državama članicama Europske zajednice (EZ) koji su počeli sredinom 1980-ih godina. Cilj je bio ojačati ekonomske i političke veze među članicama te stvoriti jedinstveno europsko tržište koje bi omogućilo slobodan protok roba, usluga, kapitala i radne snage (Gillingham, 2003). Također se nastojalo adresirati ekonomske neravnoteže i povećati političku stabilnost u Europi nakon završetka Hladnog rata, što je bio ključan trenutak za konsolidaciju mira i suradnje na kontinentu (Moravcsik, 1998).

Jedna od najvažnijih odredbi Maastrichtskog ugovora je uvođenje Ekonomske i monetarne unije (EMU), koja je postavila temelje za uvođenje zajedničke valute, eura. EMU je zahtijevala da države članice ispune određene konvergencijske kriterije, uključujući stabilnu inflaciju, nizak javni dug i deficit te stabilne kamatne stope. Ovi kriteriji osigurali su da samo ekonomski stabilne i održive države mogu pristupiti monetarnoj uniji, što je bilo ključno za stabilnost i vjerodostojnost zajedničke valute (European Central Bank, 2019).

Maastrichtski ugovor također je značajno proširio političke kompetencije Europske unije. Uveo je koncept „triju stupova“ – prvi stup obuhvaćao je ekonomske, socijalne i ekološke politike, drugi stup obuhvaćao je zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (CFSP), dok je treći stup obuhvaćao suradnju u području pravosuđa i unutarnjih poslova. Ova struktura omogućila je efikasniju koordinaciju i suradnju među članicama u različitim područjima politike, jačajući zajednički identitet i solidarnost unutar EU (Bickerton, 2012). Ugovor je također značajno reformirao institucije Europske unije. Europski parlament dobio je povećane ovlasti, uključujući veću ulogu u zakonodavnom procesu kroz postupak suodlučivanja, što je osiguralo veću demokratičnost i transparentnost u donošenju odluka. Također, uveden je princip supsidijarnosti, koji je trebao osigurati da se odluke donose na što je moguće bližoj razini građanima, čime se jačala njihova uključenost u proces europske integracije (Nugent, 2017).

Maastrichtski ugovor postavio je temelje za daljnje proširenje Europske unije. U desetljećima nakon njegovog usvajanja, EU je primila brojne nove članice, proširujući svoje geografsko područje i utjecaj. Ovo proširenje bilo je popraćeno prilagodbom i integracijom novih članica u postojeći pravni i institucionalni okvir EU, što je zahtijevalo značajne napore, ali je također ojačalo jedinstvo i koheziju unije (Sedelmeier, 2016).

3.2. Amsterdamski ugovor

Amsterdamski ugovor, formalno poznat kao Ugovor iz Amsterdama, potpisan je 2. listopada 1997. godine, a stupio je na snagu 1. svibnja 1999. godine. Ovaj ugovor predstavlja jednu od ključnih etapa u procesu europske integracije, donoseći značajne promjene u strukturi i funkcioniranju Europske unije kako bi se prilagodila novim izazovima i zahtjevima (European Commission, 2019). Amsterdamski ugovor proizašao je iz potrebe za prilagodbom i unapređenjem institucionalnog okvira Europske unije nakon velikih promjena koje su uslijedile s Maastrichtskim ugovorom. Europske integracije su napredovale, a potreba za učinkovitijim i demokratičnijim upravljanjem postala je očigledna. Ugovor je također odgovorio na izazove povezane s nadolazećim proširenjem EU na zemlje srednje i istočne Europe, koje su se pripremale za pristupanje Uniji (Nugent, 2017). Jedna od glavnih promjena koje je donio Amsterdamski ugovor bila je reorganizacija i pojednostavljenje postojećih ugovora. Ugovor je revidirao i konsolidirao Maastrichtski ugovor i Ugovor o osnivanju Europske zajednice, čineći ih jasnijima i pristupačnijima. Osim toga, ugovor je značajno unaprijedio politički i zakonodavni okvir EU u nekoliko ključnih područja (Craig i De Búrca, 2015).

Amsterdamski ugovor stavio je poseban naglasak na područje slobode, sigurnosti i pravde. Proširio je ovlasti EU u pogledu azila, imigracije, borbe protiv droga i prevencije kriminala. Uveo je novu pravnu osnovu za stvaranje prostora slobode, sigurnosti i pravde, uključujući jačanje policijske i pravosudne suradnje među državama članicama (Peers, 2000). Ugovor je također donio značajne promjene u području socijalne politike i zapošljavanja. Europska unija prepoznala je važnost promicanja visoke razine zaposlenosti i jačanja socijalne zaštite. Uvedena je nova klauzula o zapošljavanju koja je postala sastavni dio ugovora, naglašavajući potrebu za koordinacijom ekonomskih politika država članica kako bi se potaklo zapošljavanje i smanjila nezaposlenost (Barnard, 2012).

Amsterdamski ugovor također je ojačao posvećenost EU ljudskim pravima i demokraciji. Uveo je članak 6, koji naglašava da je EU utemeljena na načelima slobode, demokracije, poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda te vladavine prava. Također je uspostavljena mogućnost sankcioniranja država članica koje ozbiljno i stalno krše ta načela, što je bio važan korak prema osiguravanju poštivanja temeljnih vrijednosti unije (European Union, 2010). Amsterdamski ugovor donio je značajne institucionalne reforme kako bi se poboljšala učinkovitost i demokratičnost EU. Proširio je ovlasti Europskog parlamenta, omogućivši mu veću ulogu u zakonodavnom procesu kroz postupak suodlučivanja. Također je unaprijeđena uloga nacionalnih parlamenata u europskom procesu donošenja odluka, čime se nastojalo osigurati veću transparentnost i odgovornost (Nugent, 2017).

Ugovor je također unaprijedio zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (CFSP) EU. Uvedena je funkcija Visokog predstavnika za zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, koji je imao zadatak jačanja koherentnosti i učinkovitosti vanjske politike EU. Ovaj korak bio je ključan za postizanje veće vidljivosti i utjecaja EU na globalnoj sceni (Smith, 2004).

3.3. Vanjske i unutarnje granice

Utemeljenje Schengenskog prostora predstavlja jednu od najvažnijih inicijativa Europske unije usmjerenih na jačanje slobode kretanja unutar Europe. Schengenski sporazum, potpisan 14. lipnja 1985. godine, bio je rezultat želje nekoliko europskih zemalja da uklone granične kontrole i stvore jedinstveno područje bez unutarnjih granica. Sporazum je inicijalno potpisan od strane pet država članica Europske ekonomske zajednice (EEZ) – Belgije, Francuske, Luksemburga, Nizozemske i Zapadne Njemačke – a kasnije su mu pristupile i druge zemlje (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2020). Schengenski sporazum stupio je na snagu 1995. godine, a Schengenska konvencija, koja je detaljno razradila tehničke i pravne aspekte provedbe sporazuma, potpisana je 1990. godine. Ovaj pravni okvir omogućio je uspostavu Schengenskog prostora, u kojem su građani mogli slobodno putovati bez graničnih kontrola među državama članicama. Glavna ideja bila je poticanje gospodarskog rasta i jačanje socijalne kohezije kroz slobodan protok ljudi, robe, usluga i kapitala (Vlada Republike Hrvatske, 2021).

Kako bi osigurale sigurnost i stabilnost unutar Schengenskog prostora, države članice dogovorile su strože kontrole na vanjskim granicama. Svaka država članica odgovorna je za nadzor i kontrolu svojih vanjskih granica prema standardima dogovorenim unutar

Schengenskog sporazuma. Cilj je bio spriječiti nezakonite aktivnosti poput ilegalne migracije, trgovine ljudima i drugih oblika prekograničnog kriminala, dok se istovremeno osigurava sloboda kretanja unutar prostora (Jović, 2015).

Vanjske granice Schengenskog prostora opremljene su suvremenom tehnologijom i infrastrukturnim rješenjima kako bi se učinkovito upravljalo migracijskim tokovima i održavala visoka razina sigurnosti. Također, suradnja među državama članicama na području vanjskih granica koordinira se kroz zajedničke institucije i agencije poput Frontexa, Europske agencije za graničnu i obalnu stražu, koja pruža operativnu podršku i osposobljavanje za granične službenike (Frontex, 2022).

Jedan od ključnih aspekata Schengenskog sporazuma je ukidanje unutarnjih granica među državama članicama. Građani zemalja članica Schengenskog prostora mogu slobodno putovati bez prolaska kroz granične kontrole, što je značajno olakšalo prekograničnu mobilnost i potaknulo ekonomske aktivnosti. Ovaj slobodan protok ljudi također je imao pozitivan utjecaj na turizam, obrazovanje i kulturnu razmjenu (European Commission, 2020). Unatoč ukidanju unutarnjih granica, Schengenski sporazum predviđa mogućnost privremenog ponovnog uvođenja graničnih kontrola unutar Schengenskog prostora u iznimnim situacijama koje zahtijevaju očuvanje javnog reda i sigurnosti. Ova mjera može biti poduzeta u slučaju ozbiljnih prijetnji, poput terorističkih napada ili velikih migracijskih pritisaka, te je ograničena na određeno vremensko razdoblje (Vlada Republike Hrvatske, 2021).

Schengenski sporazum i stvaranje Schengenskog prostora predstavljaju važan korak u jačanju europske integracije i promicanju slobode kretanja unutar Europe. Dok su vanjske granice ključne za održavanje sigurnosti i kontrole migracijskih tokova, unutarnje granice omogućuju slobodno kretanje ljudi i roba, čime se potiče gospodarski rast i jača socijalna kohezija među državama članicama. Schengenski prostor danas obuhvaća veći dio Europske unije i služi kao model uspješne suradnje i integracije na kontinentu (Jović, 2015).

3.4. Sigurnosni mehanizmi obrane Schengenskog prostora

Stvaranje Schengenskog prostora donijelo je brojne prednosti, uključujući slobodu kretanja unutar Europe, no istovremeno je postavilo izazove vezane uz sigurnost i kontrolu migracijskih tokova. Kako bi se osigurala stabilnost i sigurnost unutar Schengenskog prostora, uvedeni su različiti sigurnosni mehanizmi koji uključuju političke i policijske mjere, kao i specijalizirane policijske agencije. Politički sigurnosni mehanizmi Schengenskog prostora temelje se na zajedničkom donošenju odluka i koordinaciji politika među državama članicama. Europska unija razvila je niz politika i instrumenata koji omogućuju učinkovito upravljanje granicama, kontrolu migracijskih tokova i borbu protiv prekograničnog kriminala. Jedan od ključnih političkih instrumenata je Schengenski informacijski sustav (SIS), koji je uveden kako bi omogućio brzu i učinkovitu razmjenu informacija među državama članicama. SIS omogućava policijskim i pravosudnim tijelima pristup podacima o osobama i predmetima koji su predmet interesa, poput nestalih osoba, ukradenih vozila i krivotvorenih dokumenata. Ovaj sustav ključan je za održavanje javne sigurnosti i pomaže u sprečavanju i suzbijanju kriminalnih aktivnosti unutar Schengenskog prostora (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2020).

Policijski sigurnosni mehanizmi unutar Schengenskog prostora temelje se na suradnji i koordinaciji među nacionalnim policijskim snagama država članica. Ova suradnja omogućava učinkovitu borbu protiv prekograničnog kriminala, uključujući terorizam, trgovinu ljudima, trgovinu drogom i druge oblike organiziranog kriminala. Europol, Europski policijski ured, igra ključnu ulogu u ovom kontekstu. Europol pruža podršku državama članicama kroz analitičke i operativne usluge, uključujući prikupljanje i razmjenu obavještajnih podataka, analizu kriminalnih trendova i koordinaciju zajedničkih operacija. Europol također organizira specijalizirane obuke i radionice za policijske službenike kako bi ojačao njihove kapacitete za borbu protiv složenih kriminalnih mreža (Europol, 2021). Frontex, Europska agencija za graničnu i obalnu stražu, dodatno podržava napore država članica u zaštiti vanjskih granica Schengenskog prostora. Frontex koordinira zajedničke operacije na vanjskim granicama, pruža tehničku podršku i opremu te osigurava osposobljavanje graničnih službenika. Agencija također igra važnu ulogu u praćenju migracijskih tokova i pružanju pomoći u hitnim situacijama, poput naglog povećanja broja migranata na vanjskim granicama EU (Frontex, 2022).

Sigurnosni mehanizmi Schengenskog prostora primjenjuju se kroz različite operativne mjere koje uključuju suradnju policijskih snaga, zajedničke operacije i razmjenu informacija. Primjerice, zajedničke policijske patrole i granične kontrole provode se na vanjskim granicama kako bi se spriječile ilegalne aktivnosti i osigurala sigurnost građana. Nadalje, Schengenski evaluacijski mehanizam omogućava redovite provjere provedbe Schengenskog pravnog okvira u državama članicama. Ove provjere provodi Europska komisija u suradnji s nacionalnim tijelima, a cilj je osigurati da sve države članice učinkovito provode mjere sigurnosti i kontrole granica prema zajedničkim standardima (European Commission, 2020).

4. KRITERIJI ZA ULAZAK U SCHENGEN

Ulazak u Schengensku zonu predstavlja važan korak za mnoge zemlje koje žele poboljšati svoje ekonomske, političke i sigurnosne odnose unutar Europske unije. Proces pristupanja Schengenskoj zoni zahtijeva ispunjavanje određenih kriterija koje su postavile postojeće članice. Ovi kriteriji uključuju, ali nisu ograničeni na, usvajanje Schengenske pravne stečevine, jačanje kontrole na vanjskim granicama, učinkovitu policijsku suradnju te pridržavanje zajedničkih viznih politika.

Usvajanje Schengenske pravne stečevine

Zemlje kandidati moraju u svoje zakonodavstvo uključiti Schengenske pravne propise i odredbe koje se odnose na slobodno kretanje osoba, policijsku suradnju, zaštitu podataka i viznu politiku. Ovaj proces zahtijeva temeljite reforme nacionalnog zakonodavstva kako bi se uskladilo s postojećim zakonodavnim okvirom Schengen zone. Usvajanje pravne stečevine znači da zemlje moraju preuzeti cijeli paket Schengenskih propisa, uključujući:

Slobodno kretanje osoba: To podrazumijeva uklanjanje unutarnjih granica i omogućavanje neometanog prelaska granica za sve građane država članica, kao i za državljane trećih zemalja s valjanom Schengen vizom. Zemlje kandidati moraju osigurati da njihovi zakoni omogućavaju ovu slobodu kretanja i da su u skladu s direktivama EU o pravima putnika i migranata (Europska komisija, 2023).

Policijska suradnja: Ovaj aspekt zahtijeva blisku i učinkovitu suradnju između policijskih snaga zemalja članica. To uključuje razmjenu informacija putem Schengen informacijskog sustava (SIS), zajedničke operacije, kao i usklađivanje procedura za granične kontrole i suzbijanje kriminala. Zemlje kandidati moraju uvesti odgovarajuće zakone i procedure koje omogućuju ovakvu suradnju (Europska komisija, 2023).

Zaštita podataka: U sklopu Schengenskog sustava, zaštita osobnih podataka je od ključne važnosti. Zemlje kandidati moraju usvojiti zakonodavne mjere koje osiguravaju zaštitu podataka u skladu s Općom uredbom o zaštiti podataka (GDPR). Ovo uključuje uspostavu tijela za zaštitu podataka i implementaciju strogih sigurnosnih mjera za obradu i pohranu osobnih podataka (Europska komisija, 2023).

Vizna politika: Kandidati moraju uskladiti svoje vizne politike s Schengenskim pravilima, što uključuje izdavanje Schengen viza koje omogućavaju putovanje unutar cijele Schengen zone. Ovo također podrazumijeva usklađivanje postupaka za izdavanje viza, uključujući provjere sigurnosti i biometrijske zahtjeve, kako bi se osigurala dosljednost i sigurnost cijelog sustava (Europska komisija, 2023).

Usvajanje Schengenske pravne stečevine nije samo tehnički zadatak već zahtijeva duboke političke i institucionalne promjene koje će osigurati trajnu usklađenost s visokim standardima Schengen zone. Ove promjene su ključne za integraciju novih članica i za očuvanje sigurnosti i slobode unutar zone (Europska komisija, 2023).

Jačanje kontrole na vanjskim granicama

Kandidati za pristupanje Schengenskoj zoni moraju demonstrirati sposobnost učinkovitog upravljanja i kontroliranja svojih vanjskih granica kako bi osigurali sigurnost unutar Schengenske zone. Ovaj proces zahtijeva implementaciju suvremenih tehnologija i opreme za nadzor, kao i osiguravanje adekvatne obuke za granične službenike. Uvođenje suvremene tehnologije za nadzor vanjskih granica ključno je za identifikaciju i sprečavanje nezakonitih prelazaka granice. To uključuje korištenje termalnih kamera, radara, satelitskog nadzora i ostalih naprednih tehnoloških rješenja kako bi se osiguralo potpuno pokrivanje granica i brza reakcija na potencijalne prijetnje (Schengen Visa Info, 2023).

Pored tehnoloških rješenja, važna je i obuka graničnih službenika. Oni moraju biti osposobljeni za primjenu tehnologije i provedbu standardiziranih procedura za graničnu kontrolu. Obuka uključuje prepoznavanje lažnih dokumenata, provođenje temeljitih sigurnosnih provjera putnika te postupanje u hitnim situacijama kako bi se osigurala sigurnost i pravilno funkcioniranje graničnih prijelaza (Schengen Visa Info, 2023).

Ova ulaganja u tehnologiju i obuku ključna su za uspješno upravljanje vanjskim granicama i osiguravanje integriteta Schengen zone kao prostora slobode kretanja, ali i visokih sigurnosnih standarda.

Učinkovita policijska suradnja

Pristupanje Schengenskoj zoni zahtijeva od država kandidata da pokažu sposobnost i spremnost za intenzivnu policijsku suradnju s drugim članicama Schengenskog prostora. Ključni elementi ove suradnje uključuju aktivnu razmjenu operativnih informacija te sudjelovanje u zajedničkim operacijama s ciljem suzbijanja prekograničnog kriminala i terorizma. Policijska suradnja podrazumijeva uspostavu mehanizama za brzu i učinkovitu razmjenu informacija putem Europolove platforme za analizu kriminala. Ova platforma omogućava policijama različitih država članica da zajednički analiziraju informacije i koordiniraju operativne aktivnosti radi učinkovitog suočavanja s transnacionalnim prijetnjama (Ministarstvo unutarnjih poslova RH, 2023).

Osim razmjene informacija, suradnja uključuje i organiziranje zajedničkih operacija koje se provode na teritorijalnoj razini više država članica. Ove operacije fokusiraju se na specifične oblike kriminala poput krijumčarenja droge, trgovine ljudima ili financijskog kriminala, pružajući tako snažan primjer međusobne solidarnosti i integracije unutar Schengenskog područja.

Pridržavanje zajedničkih viznih politika

Za pristup Schengenskoj zoni, države kandidati moraju usvojiti i striktno provoditi zajedničke vizne politike koje osiguravaju slobodno kretanje unutar zone, uz istovremeno održavanje visokih sigurnosnih standarda. Ovaj zahtjev uključuje usklađivanje nacionalnih postupaka za izdavanje Schengen viza s propisima EU, što podrazumijeva primjenu biometrijskih identifikacija, provjeru sigurnosnih aspekata i pridržavanje standardiziranih procedura pri obradi zahtjeva za vizu. Kandidati također moraju uspostaviti učinkovite mehanizme za praćenje i reviziju izdavanja viza kako bi se osiguralo dosljedno primjenjivanje viznih pravila. To uključuje provođenje redovitih inspekcija i evaluacija kako bi se utvrdilo da se propisi pravilno primjenjuju i da se održava visoka razina integriteta viznog sustava (Europska komisija, 2023).

Pridržavanje zajedničkih viznih politika ključno je za osiguravanje jedinstvenog pristupa izdavanju viza unutar Schengenske zone, čime se podupire sloboda kretanja građana i zakonitih

putnika, istovremeno osiguravajući visoku razinu sigurnosti protiv nezakonitih aktivnosti i prijetnji.

Funkcionalni Schengen informacijski sustav (SIS)

Pristup Schengenskoj zoni zahtijeva da države kandidati osiguraju puni pristup i učinkovito korištenje Schengenskog informacijskog sustava (SIS). SIS je ključni alat za brzu razmjenu informacija između država članica, omogućujući im da dijele podatke o osobama koje su tražene zbog kaznenih djela, nestalim osobama, ukradenim ili izgubljenim objektima te drugim sigurnosno relevantnim informacijama. Sustav osigurava da relevantne informacije budu dostupne graničnim službenicima, policiji i drugim nadležnim tijelima širom Schengenskog prostora u realnom vremenu. To doprinosi brznoj identifikaciji i praćenju osoba i objekata koji mogu predstavljati prijetnju sigurnosti unutar zone, što je ključno za očuvanje sigurnosti i integriteta Schengenskog prostora (Schengen Visa Info, 2023).

Osim toga, SIS pruža mehanizam za traženje hitnih informacija i aktivaciju potrebnih mjera u slučaju kritičnih situacija kao što su nestanci osoba ili prijetnje javnoj sigurnosti. Ova funkcionalnost čini SIS vitalnim instrumentom za suzbijanje kriminala, terorizma i nezakonitih aktivnosti preko granica Schengenske zone.

Uspješna evaluacija i nadzor

Prije formalnog ulaska u Schengensku zonu, država kandidat mora proći kroz rigorozan proces evaluacije i nadzora kako bi se osiguralo da ispunjava sve tehničke i operativne standarde Schengenskog *acquisa*. Ovaj proces uključuje detaljne provjere na licu mjesta od strane stručnjaka iz drugih Schengen zemalja, koji ocjenjuju pripremljenost kandidata za integraciju u Schengensku zonu. Evaluacija obuhvaća sve ključne aspekte Schengenskog *acquisa*, uključujući nadzor na granicama, administrativnu suradnju, policijsku i pravosudnu suradnju te zaštitu osobnih podataka. Stručnjaci također ocjenjuju kapacitete kandidata za implementaciju Schengenskih standarda u praksi, provođenje zakonodavstva i operativnih procedura te pripremljenost za integraciju u jedinstveni sigurnosni i pravni prostor (Europska komisija, 2023). Osim toga, nadzor se nastavlja i nakon pristupanja Schengenskoj zoni kako bi se osiguralo kontinuirano poštivanje i primjena Schengenskih pravila i standarda. Redovite

evaluacije i periodični izvještaji osiguravaju da sve države članice održavaju visoke standarde sigurnosti i slobode kretanja unutar zone.

5. UNUTARNJE KRIZE KOJE SU UTJECALE NA SIGURNOST SCHENGENA

5.1. Migrantske krize od 2014. godine i odgovori na njih

Migrantska kriza koja je započela 2014. godine dramatično je utjecala na Schengenski prostor, izazivajući značajne sigurnosne i operativne izazove. Veliki priljev izbjeglica i migranata iz zemalja Bliskog istoka, Afrike i Azije stvorio je preopterećenje graničnih kontrola, poteškoće u upravljanju migracijskim tokovima te različite odgovore država članica (European Commission, 2016).

Ova kriza je započela kao rezultat ratnih sukoba, političkih nestabilnosti i ekonomskih problema u matičnim zemljama migranata. Milijuni ljudi krenuli su na opasno putovanje prema Europi, nadajući se sigurnijem životu. Brojni migranti su putovali kroz Sredozemno more, koristeći nesigurne čamce i suočavajući se s rizikom od utapanja. Drugi su koristili kopnene rute kroz Balkan, prelazeći više državnih granica (UNHCR, 2015).

Reakcije i mjere država članica

Države članice suočile su se s potrebom za privremenim vraćanjem unutarnjih graničnih kontrola radi boljeg upravljanja migracijskim pritiscima i zaštite sigurnosti unutar Schengenskog prostora. Njemačka, Švedska, Austrija i Mađarska bile su među državama koje su privremeno ponovno uspostavile granične kontrole kako bi se nosile s priljevom migranata. Ove mjere bile su često kontroverzne jer su narušavale princip slobodnog kretanja unutar EU (European Parliament, 2016).

Potezi država članica istaknuli su nužnost jačanja vanjskih granica EU te unapređenja međunarodne suradnje radi rješavanja temeljnih uzroka migracija. Frontex, Europska agencija za graničnu i obalnu stražu, značajno je povećala svoje operativne kapacitete, uključujući raspoređivanje dodatnih resursa i osoblja na kritičnim točkama vanjskih granica. EU je također sklopila sporazume s trećim zemljama, kao što je sporazum s Turskom iz 2016. godine, s ciljem smanjenja broja migranata koji dolaze u Europu (Frontex, 2017).

Zajednički izazovi i solidarnost

U kontekstu migrantskih kriza, pitanje solidarnosti među državama članicama postalo je ključno. Implementacija zajedničkih politika koje osiguravaju pravednu raspodjelu tereta i zaštitu temeljnih ljudskih prava migranata postala je prioritet. Europska komisija je predložila mehanizme relokacije migranata, prema kojima bi izbjeglice bile raspoređene po državama članicama na temelju kvota koje uzimaju u obzir veličinu populacije i ekonomsku snagu svake zemlje (European Commission, 2016).

Međutim, ovaj prijedlog naišao je na otpor nekih država članica, poput Mađarske i Poljske, koje su odbile prihvatiti obvezujuće kvote. Ovaj nedostatak jedinstva unutar EU dodatno je komplicirao napore za rješavanje krize. Unatoč tome, mnoge države članice i dalje su pružale humanitarnu pomoć i sudjelovale u operacijama spašavanja na moru, pokazujući solidarnost na operativnoj razini (Council of the European Union, 2018).

Kriza je također potaknula diskusiju o potrebi za dugoročnijim rješenjima koja bi se bavila uzrocima migracija, kao što su siromaštvo, sukobi i klimatske promjene. EU je povećala razvojnu pomoć i sudjelovala u mirovnim procesima kako bi smanjila migracijske pritiske na izvoru (European Commission, 2016).

5.2. COVID 19 pandemija i „ukidanje“ schengenskih sporazuma

COVID-19 pandemija izazvala je značajne poremećaje u funkcioniranju Schengenskog prostora, posebice u pogledu slobode kretanja unutar zone. Radi sprječavanja širenja virusa, mnoge države članice su privremeno uvele restrikcije putovanja, što je dovelo do privremenog suspendiranja ili ograničavanja schengenskih sporazuma (European Commission, 2020).

Utjecaj na schengenske sporazume:

Ograničenja putovanja rezultirala su povremenim vraćanjem unutarnjih graničnih kontrola, čime je Schengenski prostor privremeno izgubio svoju integriranost. Ovi događaji istaknuli su potrebu za poboljšanjem koordinacije i fleksibilnosti u upravljanju kriznim situacijama koje utječu na sigurnost i slobodu kretanja unutar Schengenskog područja (European Parliament, 2021).

Poziv na jačanje zdravstvenih i sigurnosnih kapaciteta:

Pandemija je također potaknula razmišljanja o potrebi za jačanjem zdravstvenih i sigurnosnih kapaciteta Schengenskog prostora kako bi se bolje pripremili za buduće krizne situacije (Council of the European Union, 2021).

Osim migrantskih i COVID-19 kriza, Schengenski prostor suočio se i s drugim unutarnjim krizama koje su utjecale na njegovu sigurnost i stabilnost.

5.3. Teroristički napadi

Posljednjih godina, teroristički napadi diljem Europe značajno su utjecali na sigurnost unutar Schengenskog prostora. Napadi poput onih u Parizu 2015. godine, kada su koordinirani napadi na više lokacija rezultirali sa 130 smrtnih slučajeva, te napadi u Bruxellesu 2016. godine, gdje su napadi na zračnu luku i metro sustavu uzrokovali smrt 32 osobe, pokazali su ozbiljnost terorističke prijetnje. Teroristički napad na božićni sajam u Berlinu 2016. godine, gdje je napadač kamionom uletio u gužvu, također je šokirao javnost i vlasti (Europol, 2017).

Ovi incidenti su doveli do privremenog vraćanja unutarnjih graničnih kontrola i pojačanja sigurnosnih mjera unutar Schengenskog prostora. Države članice su pojačale suradnju u području sigurnosti, posebno u razmjeni obavještajnih podataka i koordinaciji antiterorističkih operacija. Implementirane su strože kontrole na vanjskim granicama, a povećana je i prisutnost sigurnosnih snaga na ključnim javnim mjestima. Zajednički napori unutar EU usmjereni su na prevenciju, otkrivanje i odgovor na terorističke prijetnje, čime se nastoji očuvati sigurnost građana i sloboda kretanja unutar Schengena (Europol, 2017).

5.4. Kibernetički napadi

S porastom digitalizacije društva, Schengenski prostor suočio se s rastućom prijetnjom kibernetičkih napada. Incidenti poput *ransomware* napada *WannaCry* u svibnju 2017., koji je zahvatio preko 200.000 računalnih sustava u najmanje 150 zemalja, i *NotPetya* napada iste godine, koji je ciljao korporativne mreže diljem svijeta, istaknuli su ranjivost kritične infrastrukture (ENISA, 2018).

Ovi napadi pokazali su potrebu za jačanjem kibernetičke sigurnosti unutar EU. Države članice su počele ulagati u poboljšanje svojih kibernetičkih kapaciteta, uključujući razvoj nacionalnih strategija za kibernetičku sigurnost, uspostavu centara za kibernetičku sigurnost te pojačanu suradnju s privatnim sektorom. Također, na razini EU, usvojene su mjere za harmonizaciju zakonodavnog okvira i poticanje razmjene informacija među državama članicama radi bolje zaštite od kibernetičkih prijetnji (ENISA, 2018).

5.5. Ekonomske krize

Ekonomske krize, kao što je ona koja je započela 2008. godine, imale su značajan utjecaj na Schengenski prostor, posebice na njegovu stabilnost i koheziju. Globalna financijska kriza izazvala je recesiju u mnogim državama članicama Europske unije, što je rezultiralo visokom stopom nezaposlenosti, ekonomskim poteškoćama i općenitom ekonomskom nestabilnošću. U takvom okruženju, mnogi građani EU suočavali su se s teškoćama u ostvarivanju ekonomske sigurnosti i tražili su bolje prilike unutar EU, što je dovelo do povećane unutarnje migracije. Povećani migracijski pritisak unutar EU imao je dubok utjecaj na Schengenski prostor. Države koje su ekonomski bile stabilnije postale su primarna odredišta za migrante iz zemalja koje su pogođene krizom. Ovo je stvorilo dodatni pritisak na granične kontrole i administrativne resurse tih zemalja, koje su morale brzo prilagođavati svoje kapacitete kako bi se nosile s povećanim protokom ljudi. Uz to, povećani dolazak migranata zahtijevao je i dodatne resurse za socijalnu skrb i integraciju, što je dodatno opteretilo sustave država članica.

S druge strane, zemlje s visokom nezaposlenošću i ekonomskim teškoćama suočile su se s izazovom osiguranja dovoljnih resursa za migrante koji su tražili bolje uvjete života. To je stvorilo napetosti unutar društava, potaknulo političke rasprave i ponekad izazvalo negativne reakcije prema migrantima. U nekim slučajevima, ove napetosti su se pretvarale u političke krize i dovodile u pitanje unutarnju koheziju država članica EU. Ekonomske krize su, dakle, imale dvostruki utjecaj na Schengenski prostor. S jedne strane, dovele su do povećane mobilnosti radne snage unutar EU, što je u teoriji trebalo biti pozitivno za tržište rada i ekonomski rast. S druge strane, ekonomske teškoće i povećani migracijski pritisak istaknuli su nejednakosti među državama članicama i potaknuli političke podjele. Ovakvi izazovi pokazali su važnost jačanja solidarnosti među državama članicama i potrebu za prilagodbama u

Schengenskom sustavu kako bi se osigurala njegova dugoročna održivost. U odgovoru na ekonomske krize, Europska unija i njezine institucije usmjerile su se na jačanje sigurnosnih kapaciteta i poboljšanje upravljanja migracijskim tokovima unutar Schengenskog prostora. Ovo je uključivalo unaprjeđenje vanjskih granica, bolju koordinaciju među državama članicama te ulaganje u integraciju migranata kako bi se smanjili socijalni i ekonomski jaz unutar EU. Iako su ekonomske krize izazvale izazove, Schengenski sustav je kroz ove procese pokazao svoju prilagodljivost i važnost u promicanju slobode kretanja i ekonomske integracije unutar Europe (European Central Bank, 2010).

5.6. Politička nestabilnost

Politička nestabilnost unutar nekih država članica Europske unije predstavlja značajan izazov za Schengenski sustav, koji se temelji na principima slobode kretanja i zajedničke sigurnosne politike. Rastući populistički pokreti unutar EU, koji često promoviraju nacionalističke ideje i izražavaju skepticizam prema europskoj integraciji, stvarali su pritisak na nacionalne vlade da revidiraju svoj angažman u zajedničkim europskim politikama, uključujući Schengenski sporazum. Populistički pokreti često ističu probleme povezane s migracijama kao ključne točke svojih političkih kampanja, optužujući EU za nedostatak kontrole nad granicama i nedovoljnu zaštitu nacionalnih interesa. Ova retorika može poticati političku nestabilnost unutar zemalja članica, osobito u kontekstu jačanja unutarnjih podjela i nesuglasica oko pristupa migracijskoj politici. Takve političke napetosti mogu dovesti do zahtjeva za privremenim vraćanjem graničnih kontrola kako bi se, kako se vjeruje, zaštitili nacionalni interesi i sigurnost.

Politička neslaganja unutar EU, uključujući teme kao što su ekonomska politika, migracije i vladavina prava, doprinijela su smanjenju kohezije unutar bloka. Ovakvi sukobi mogu narušiti sposobnost EU da se ujedini oko zajedničkih politika i strategija, što je ključno za održavanje integriteta Schengenskog prostora. Nedostatak zajedničkog stava i koordinacije može rezultirati privremenim ili trajnim vraćanjem graničnih kontrola između država članica, što bi značajno narušilo temeljne principe slobodnog kretanja unutar EU. Pored toga, politička nestabilnost može utjecati na percepciju EU kao stabilnog političkog i ekonomskog partnera na globalnoj razini. Kada unutarnje podjele postaju javne i eskaliraju, to može smanjiti povjerenje među državama članicama i utjecati na njihovu spremnost za daljnju integraciju i suradnju,

uključujući i u području sigurnosti granica. Schengenski sustav se suočava s ozbiljnim izazovima zbog političke nestabilnosti unutar EU. Za očuvanje njegove učinkovitosti i stabilnosti ključno je jačanje mehanizama koordinacije i suradnje između država članica, kao i promicanje dijaloga i razumijevanja među političkim akterima unutar EU. Samo na taj način može se osigurati da Schengenski prostor ostane temeljni stup europske integracije i slobodnog kretanja, unatoč izazovima koji mu se postavljaju. (European Council on Foreign Relations, 2019).

5.7. Migracije uzrokovane klimatskim promjenama

Klimatske promjene postaju sve značajnija prijetnja koja bi mogla imati dalekosežne posljedice na Schengenski prostor Europske unije. Prema izvještaju Međuvladinog panela o klimatskim promjenama (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2019), očekuje se da će ekstremni vremenski uvjeti, degradacija okoliša i porast broja prirodnih katastrofa izazvanih klimatskim promjenama prisiliti sve veći broj ljudi na migraciju u potrazi za sigurnijim i stabilnijim uvjetima života. Migracijski tokovi uzrokovani klimatskim promjenama mogli bi imati značajan utjecaj na Schengenski prostor. Područja pogođena ekstremnim vremenskim uvjetima, poput čestih suša ili čestih poplava, mogu postati nepogodna za poljoprivredu ili stanovanje, prisiljavajući lokalno stanovništvo na traženje novih životnih prilika izvan svojih zemalja. Ovi migracijski tokovi mogu dodatno opteretiti kapacitete Schengenskog prostora za upravljanje migracijama, kao i resurse potrebne za integraciju novih migranata u društvo. Upravljanje migracijama uzrokovanim klimatskim promjenama zahtijeva integrirani pristup na razini EU i međunarodne suradnje. Države članice trebaju ulagati u jačanje svojih kapaciteta za upravljanje kriznim situacijama povezanim s klimatskim promjenama, uključujući pripremu za evakuacije, pružanje humanitarne pomoći i dugoročno planiranje smještaja i integracije migranata. Važno je i promicati suradnju među zemljama kako bi se zajednički odgovorilo na globalne migracijske izazove, posebno one koji su posljedica klimatskih promjena. Schengenski prostor bi trebao razviti mehanizme za praćenje i analizu migracijskih trendova uzrokovanih klimatskim promjenama kako bi se unaprijedila prediktivna sposobnost i spremnost na buduće krizne situacije. Potrebno je razviti politike koje promiču integraciju i inkluziju migranata u društvo, kako bi se smanjili potencijalni socijalni i ekonomski sukobi koji mogu proizaći iz većeg broja dolazaka. Klimatske promjene ne predstavljaju samo ekološki problem, već i sigurnosni izazov koji zahtijeva sveobuhvatan i proaktivan odgovor EU. Očuvanje

Schengenskog prostora kao simbola slobode kretanja zahtijeva odgovarajuće prilagodbe i jačanje kapaciteta za suočavanje s novim, sve složenijim izazovima koji proizlaze iz promjena u globalnom okruženju (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2019).

6. BUDUĆE POTENCIJALNE UGROZE ZA SCHENGENSKI PROSTOR

6.1. Migrantske krize i njihovi uzroci

Migrantske krize ostaju jedna od najvećih potencijalnih ugroza za Schengenski prostor. Sukobi, politička nestabilnost, siromaštvo i klimatske promjene često su glavni uzroci velikih migracijskih valova. Ratovi i građanski sukobi, poput onih u Siriji, Afganistanu i Libiji, prisilili su milijune ljudi da napuste svoje domove u potrazi za sigurnošću. Politička nestabilnost u brojnim afričkim i azijskim zemljama također doprinosi migracijama, jer ljudi traže bolje životne uvjete i ekonomske prilike (UNHCR, 2020).

Migrantski valovi često dolaze iz regija pogođenih ekstremnim siromaštvom i nedostatkom osnovnih životnih uvjeta, poput zdravstvene skrbi i obrazovanja. Klimatske promjene, poput suša, poplava i drugih ekstremnih vremenskih uvjeta, također tjeraju ljude da napuštaju svoje domove u potrazi za sigurnijim životnim uvjetima. Prema procjenama, klimatske promjene će u budućnosti generirati još veće migracijske tokove, što će predstavljati dodatni izazov za Schengenski prostor (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2019).

Kako bi se Schengenski prostor mogao nositi s budućim migrantskim krizama, ključno je unaprijediti koordinaciju među državama članicama i pojačati vanjske granice. Potrebno je razviti fleksibilne sustave koji će omogućiti brzu reakciju na nagle poraste broja migranata. Frontex igra ključnu ulogu u ovom kontekstu, pružajući podršku nacionalnim graničnim službama i osiguravajući efikasnu kontrolu vanjskih granica (Frontex, 2021). Osim toga, potrebno je unaprijediti sustave azila kako bi se osiguralo brzo i pravedno procesuiranje zahtjeva za azilom. EU bi trebala povećati svoje kapacitete za prihvatanje migranata i izbjeglica, pružajući im osnovne usluge kao što su smještaj, zdravstvena skrb i obrazovanje. Suradnja s trećim zemljama je također ključna za rješavanje uzroka migracija, uključujući ulaganja u razvojne projekte i mirovne procese (European Commission, 2016).

6.2. Prijetnja terorizma

Terorizam predstavlja kontinuiranu prijetnju za sigurnost Schengenskog prostora. Napadi poput onih u Parizu, Bruxellesu i Berlinu naglašavaju ozbiljnost terorističke prijetnje. Terorističke organizacije kao što su ISIS i Al Kaida koriste sofisticirane metode za planiranje i izvođenje napada, često ciljajući gusto naseljena urbana područja i simbole zapadne kulture (Europol, 2020).

Ovi napadi ne samo da uzrokuju gubitak ljudskih života i materijalnu štetu, već i šire strah i nesigurnost među stanovništvom. Terorističke organizacije koriste propagandu kako bi regrutirale nove članove i poticale radikalizaciju, posebno među mladima. Internetski forumi i društvene mreže postali su ključni alati za širenje terorističke ideologije i planiranje napada (European Commission, 2021).

Borba protiv terorizma zahtijeva suradnju na više razina. Države članice moraju dijeliti obavještajne podatke i koordinirati antiterorističke operacije. Jačanje zakonodavnog okvira na razini EU, uključujući strože kontrole na vanjskim granicama i povećanu sigurnost kritične infrastrukture, ključno je za prevenciju terorističkih napada. Europska unija također ulaže u programe deradikalizacije i socijalne integracije kako bi spriječila radikalizaciju unutar svojih granica (European Commission, 2021). Integrirani sustav nadzora i praćenja omogućava bolje otkrivanje sumnjivih aktivnosti i potencijalnih prijetnji. Koristeći napredne analitičke alate, obavještajne agencije mogu bolje identificirati i pratiti terorističke mreže. Povećanje broja specijaliziranih jedinica za borbu protiv terorizma i unapređenje njihove opremljenosti također doprinosi učinkovitosti preventivnih mjera (Europol, 2020).

6.3. Proširena mreža krijumčarenja

Krijumčarenje droge predstavlja ozbiljnu sigurnosnu prijetnju za Schengenski prostor. Proširena mreža krijumčara koristi složene rute i metode za transport droge unutar i izvan granica EU. Zapljene velikih količina droge, kao što su kokain, heroin i sintetičke droge, ukazuju na visoku razinu organiziranosti krijumčarskih grupa (UNODC, 2020).

Krijumčari droge često koriste tehnologiju i korumpirane službenike kako bi izbjegli otkrivanje. Koriste se razne metode krijumčarenja, uključujući skrivene pretince u vozilima, zrakoplovima i brodovima, kao i korištenje ljudskih kurira koji gutaju kapsule s drogom. Organizirane kriminalne skupine imaju sofisticirane mreže koje uključuju proizvodnju, transport i distribuciju droge (Europol, 2021).

S ciljem suzbijanja krijumčarenja droge, potrebno je ojačati suradnju među državama članicama i poboljšati kapacitete za praćenje i kontrolu granica. Tehnološki napredak, kao što su nadzorni sustavi i analitika velikih podataka, može igrati ključnu ulogu u otkrivanju i sprječavanju krijumčarenja. Također, međunarodna suradnja s trećim zemljama od iznimne je važnosti za razbijanje krijumčarskih mreža i smanjenje protoka droge prema Europi (Europol, 2021). Programi edukacije i obuke za granične službenike pomažu u povećanju njihove sposobnosti za otkrivanje krijumčarenja. Redoviti seminari i radionice o najnovijim metodama krijumčarenja i tehnologijama za njihovo otkrivanje osiguravaju da službenici budu uvijek spremni suočiti se s novim izazovima. Jačanje zakonskog okvira i povećanje kazni za krijumčarenje droge također može djelovati odvraćajuće na kriminalne skupine (European Commission, 2021).

6.4. Opseg i složenost vanjskih granica

Vanjske granice Schengenskog prostora prostiru se na tisućama kilometara i obuhvaćaju različite geografske terene, uključujući kopnene, morske i zračne granice. Ovaj opseg čini učinkovitu kontrolu iznimno izazovnom, zahtijevajući znatne resurse i koordinaciju među državama članicama (Frontex, 2020).

Raznolikost geografskih terena, poput planina, šuma, rijeka i obalnih područja, dodatno otežava nadzor i kontrolu granica. Morski putevi često koriste krijumčari i migranti zbog relativno lakog pristupa i slabije kontrole. Zračne luke također predstavljaju izazov zbog velikog broja putnika i tereta koji svakodnevno prolaze kroz njih (European Border and Coast Guard Agency, 2020).

Za učinkovitu kontrolu ovako velikih granica, potrebne su inovacije i tehnološki napredak. Integracija sustava nadzora, poput bespilotnih letjelica (dronova), satelitskog praćenja i naprednih analitičkih alata, može značajno poboljšati sposobnost otkrivanja i odgovora na prijetnje. Automatizirani sustavi kontrole, uključujući biometrijske kontrole na graničnim prijelazima, također doprinose sigurnosti i ubrzavaju proces provjere putnika (European Border and Coast Guard Agency, 2021). Korištenje umjetne inteligencije za analizu podataka i predviđanje potencijalnih prijetnji može poboljšati učinkovitost graničnih kontrola. Sustavi za prepoznavanje lica i otisaka prstiju omogućavaju brzu i točnu identifikaciju putnika, čime se smanjuje mogućnost prolaska osoba s lažnim ili ukradenim dokumentima. Također, sustavi za nadzor tereta koriste rendgenske zrake i druge tehnologije za otkrivanje skrivenih predmeta (European Commission, 2021).

Obuka graničnih službenika i međunarodna suradnja ključni su elementi za osiguranje učinkovitosti graničnih kontrola. Programi obuke fokusirani na najnovije metode otkrivanja krijumčarenja, terorizma i drugih sigurnosnih prijetnji, kao i razmjena najboljih praksi među državama članicama, jačaju kapacitete za suočavanje s izazovima (European Commission, 2021). Međunarodna suradnja uključuje ne samo zemlje članice EU, već i treće zemlje koje su ključne za kontrolu migracijskih tokova i krijumčarskih ruta. Sporazumi o zajedničkoj kontroli granica, razmjena informacija i zajedničkim operacijama pomažu u održavanju sigurnosti na vanjskim granicama Schengenskog prostora. Također, redoviti sastanci i konferencije na međunarodnoj razini omogućuju stalnu razmjenu informacija i iskustava (Frontex, 2021).

Buduće potencijalne ugroze, uključujući nove migrantske krize, terorizam, krijumčarenje droge i izazove vezane uz veličinu vanjskih granica, zahtijevaju kontinuiranu pažnju i prilagodbu Schengenskog prostora. Kombinacija unapređenja tehnoloških kapaciteta, jačanja međunarodne suradnje i razvoja fleksibilnih sustava za upravljanje krizama ključna je za očuvanje sigurnosti i slobode kretanja unutar Schengena. Samo zajedničkim naporima država članica i efikasnom koordinacijom može se osigurati dugoročna stabilnost i sigurnost Schengenskog prostora.

7. RJEŠENJA KOJA EU MOŽE IMPLEMENTIRATI ZA OBRANU SCHENGENA

7.1. Politike jačanja vanjskih granica

Jedan od ključnih elemenata u očuvanju Schengenskog prostora je jačanje vanjskih granica Europske unije. To uključuje implementaciju politika koje bi osigurale efikasnu kontrolu i sigurnost na vanjskim granicama, sprječavajući neovlašteni ulazak i kretanje neželjenih osoba. Politike koje bi mogle biti implementirane u ovom kontekstu obuhvaćaju:

Povećanje resursa za Frontex

Europska agencija za graničnu i obalnu stražu (Frontex) može dobiti veće financijske i ljudske resurse kako bi pojačala svoje operacije na vanjskim granicama EU. Ovo uključuje bolju opremljenost graničnih službenika, više tehnoloških alata za nadzor granica i brže reakcije na izazove koje donose migracijski tokovi i sigurnosne prijetnje (Frontex, 2020).

Unapređenje suradnje s trećim zemljama

EU može dalje razvijati suradnju s trećim zemljama kako bi suzbila izvore migracija i krijumčarenja ljudi. Ovo uključuje jačanje kapaciteta tih zemalja za upravljanje granicama, obuku njihovih graničnih službenika te razmjenu informacija o sigurnosnim prijetnjama (European Commission, 2019).

Implementacija sustava za kontrolu putnika

Uvođenje naprednih tehnoloških sustava za prepoznavanje lica, biometrijskih podataka i drugih tehnologija za identifikaciju putnika može značajno poboljšati sigurnost na graničnim prijelazima. Ovi sustavi omogućuju brzu identifikaciju putnika s sumnjivim ili lažnim dokumentima, čime se smanjuje rizik od neovlaštenog ulaska u Schengenski prostor (European Commission, 2020).

7.2. Politike unutarnje sigurnosti

Unutarnja sigurnost Schengenskog prostora također zahtijeva integrirani pristup uvođenjem politika koje jačaju suradnju među državama članicama i poboljšavaju kapacitete za reakciju na sigurnosne prijetnje.

Jačanje operativne suradnje među državama članicama

Razmjena informacija između nacionalnih policijskih i sigurnosnih agencija ključna je za prepoznavanje i praćenje potencijalnih prijetnji. Europska policijska agencija (Europol) ima središnju ulogu u koordinaciji ovih aktivnosti, pružajući platformu za analizu i razmjenu operativnih podataka (Europol, 2020).

Uspostava zajedničkih standarda i protokola

Harmonizacija pravnih okvira i uspostava zajedničkih standarda za borbu protiv terorizma, organiziranog kriminala i drugih sigurnosnih prijetnji može olakšati bržu i efikasniju reakciju država članica u kriznim situacijama (Council of the European Union, 2018).

7.3. Tehnološka rješenja za unaprjeđenje sigurnosti

Tehnologija igra ključnu ulogu u modernizaciji i poboljšanju sigurnosti na granicama Schengenskog prostora.

Primjena naprednih tehnologija za nadzor granica

Razvoj novih tehnologija poput dronova, satelitskog nadzora, senzorskih sustava za detekciju pokreta i AI (umjetne inteligencije) za analizu podataka može poboljšati sposobnost EU da brzo identificira i reagira na prijetnje na granicama (Frontex, 2021).

Investicije u istraživanje i razvoj

EU bi trebala ulagati u istraživanje novih tehnoloških rješenja koja bi mogla unaprijediti sigurnost na granicama, poput sustava za detekciju lažnih dokumenata, biometrijskih tehnologija ili blockchain tehnologije za sigurnu razmjenu podataka (European Commission, 2021).

Implementacija ovih političkih i tehnoloških rješenja ključna je za očuvanje sigurnosti i integriteta Schengenskog prostora u suočavanju s sve većim izazovima migracija, terorizma i drugih sigurnosnih prijetnji. Kombinacija jačanja vanjskih granica, unutarnje sigurnosti i tehnoloških inovacija osigurat će efikasan odgovor EU na kompleksne sigurnosne izazove 21. stoljeća.

8. ULOGA SCHENGENSKOG PODRUČJA U EUROPSKOJ INTEGRACIJI I GLOBALNOJ DIPLOMACIJI

Schengensko područje ne samo da olakšava slobodu kretanja unutar Europske unije, već ima i značajan utjecaj na europsku integraciju i globalnu diplomaciju. Ovo poglavlje istražuje ključne aspekte te uloge, s fokusom na promicanje zajedničkih europskih vrijednosti i jačanje međunarodne suradnje.

8.1. Promicanje europskih vrijednosti kroz slobodu kretanja

Schengensko područje, koje obuhvaća većinu država članica Europske unije, simbolizira otvorenost i suradnju među europskim narodima. Osnovan s ciljem uklanjanja unutarnjih granica i omogućavanja slobodnog kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala, Schengen nije samo tehnički aranžman, već duboko ukorijenjen simbol europske integracije. Sloboda kretanja unutar Schengenskog prostora ne samo da olakšava svakodnevni život građana EU, već i potiče osjećaj pripadnosti europskoj zajednici. Putovanje bez graničnih kontrola podupire ideju jedinstvenog europskog tržišta i jača kulturnu i socijalnu povezanost među europskim narodima. Ovaj koncept osnažuje europske vrijednosti demokracije, ljudskih prava i vladavine prava, čime Schengensko područje postaje ključni simbol europskog identiteta (Europska komisija, 2023).

Uz to, sloboda kretanja pridonosi i jačanju ekonomske integracije unutar EU. Bez potrebe za graničnim kontrolama, trgovina i investicije lakše teku između država članica, potičući gospodarski rast i stvaranje radnih mjesta. Prema izvješću Europske komisije, sloboda kretanja u Schengenskom području doprinosi povećanju BDP-a i otvaranju novih tržišta, što je ključno za održavanje ekonomske stabilnosti u EU (Europska komisija, 2023).

8.2. Schengensko područje kao globalni igrač u diplomaciji

Schengensko područje također ima značajan utjecaj na globalnu diplomaciju i vanjske odnose Europske unije. Kroz svoj model otvorenosti i integracije, Schengen promiče europske vrijednosti na međunarodnoj sceni i jača položaj EU kao globalnog aktera.

Jedan od ključnih aspekata je politika vize Europske unije prema trećim zemljama. Unutar Schengenskog područja postoji zajednička vizna politika, što olakšava putovanja građanima trećih zemalja u EU. Ova politika ne samo da potiče turizam i poslovne veze, već i promiče dijalog i razmjenu među kulturama i narodima diljem svijeta. Također, Schengensko područje pruža jedinstven pristup migracijskoj politici, što omogućuje bržu i koordiniranu reakciju na globalne migracijske izazove (Europska komisija, 2023).

U diplomatskom kontekstu, Schengensko područje osigurava jedinstveni pristup vanjskim granicama EU i jača sposobnost EU da djeluje kao jedinstveni blok u međunarodnim pregovorima i kriznim situacijama. Koordinacija između država članica unutar Schengenskog sustava omogućuje brzu reakciju na globalne prijetnje poput terorizma i organiziranog kriminala, čime se štite interesi EU i njezinih građana diljem svijeta (Europska vanjskopolitička služba, 2023).

9. MEĐUNARODNA SURADNJA KAO KLJUČNI FAKTOR U OČUVANJU SCHENGENSKOG SUSTAVA

Međunarodna suradnja predstavlja neophodan element u očuvanju Schengenskog sustava, jednog od ključnih stupova europske integracije i slobode kretanja unutar Europske unije. U kontekstu sve većih netradicionalnih sigurnosnih prijetnji kao što su terorizam, organizirani kriminal, migracije i kibernetički napadi, međunarodna suradnja postaje vitalna za efikasno upravljanje granicama i zaštitu sigurnosti građana. Schengenski sustav, utemeljen na principima otvorenosti i slobode kretanja, suočava se s izazovima koji zahtijevaju integrirane, globalne odgovore. Ključno je naglasiti ulogu Europske agencije za graničnu i obalnu stražu (Frontex), koja djeluje kao operativna snaga za nadzor vanjskih granica EU. Frontex ne samo da koordinira operacije nadzora granica unutar Schengenskog područja, već i pruža podršku državama članicama u jačanju njihovih kapaciteta za upravljanje migracijskim tokovima i borbu protiv krijumčarenja ljudi i roba (Eurostat, 2023).

Osim toga, Europol igra ključnu ulogu u suzbijanju transnacionalnog kriminala unutar Schengenskog prostora, pružajući analitičku podršku i operativne koordinacije između policijskih snaga država članica (Europol, 2023). Njihova sposobnost prikupljanja i razmjene informacija o kriminalnim mrežama i prijetnjama omogućuje brzu reakciju i prevenciju potencijalnih sigurnosnih incidenata.

Važno je istaknuti da Schengenski sustav također ostvaruje partnerske odnose izvan EU s drugim relevantnim međunarodnim organizacijama poput UN-a, Interpola i drugih regionalnih sigurnosnih tijela. Ovi međunarodni partneri pružaju dodatnu podršku kroz razmjenu najboljih praksi, zajedničke obuke i tehničku pomoć u jačanju sigurnosnih kapaciteta (UNODC, 2023).

Zaštita Schengenskog prostora od budućih prijetnji, poput kibernetičkih napada i organiziranog kriminala, zahtijeva daljnje unapređenje međunarodne suradnje i integriranog pristupa. To uključuje jačanje bilateralnih i multilateralnih sporazuma, poboljšanje razmjene obavještajnih podataka te zajedničko djelovanje u suzbijanju zajedničkih prijetnji.

Međunarodna suradnja ostaje ključni faktor za očuvanje Schengenskog sustava kao simbola europske integracije i zajedničkog prostora sigurnosti. Samo kroz kontinuirano jačanje

partnerskih odnosa i integrirani pristup moći će se osigurati stabilnost i dugoročna održivost Schengenskog područja u dinamičnom i globaliziranom sigurnosnom okruženju.

10. ZAKLJUČAK

Schengenski sustav, kao jedan od temeljnih stupova europske integracije i slobode kretanja, prošao je kroz niz evolucijskih faza od svog utemeljenja do današnjih dana. Utemeljenje Schengena predstavljalo je prekretnicu u europskoj integraciji, simbolizirajući otvorenost i suradnju među državama. Međutim, danas se sustav suočava s kompleksnim izazovima izazvanim globalnim promjenama u sigurnosnom okruženju.

U ovom diplomskom radu istražene su unutarnje krize koje su značajno utjecale na sigurnost Schengenskog prostora, uključujući migrantsku krizu 2015. godine, terorističke napade u nekoliko europskih gradova te druge manje brojne krize. Spomenute krize istaknule su potrebu za revizijom sigurnosnih protokola i jačanjem suradnje između država članica kako bi se očuvao integritet Schengenskog sustava. Buduće potencijalne ugroze za Schengenski prostor, poput kibernetičkih napada, organiziranog kriminala i nestabilnosti u susjednim regijama, također su istražene u ovom radu. Dinamičnost i transnacionalnost ovih prijetnji zahtijevaju prilagodbu i inovacije u sigurnosnim strategijama Europske unije kako bi se osigurala zaštita građana i očuvao princip slobode kretanja.

U radu smo uspjeli odgovoriti na istraživačko pitanje kako netradicionalne sigurnosne ugroze utječu na održivost i funkcionalnost Schengenskog sustava, te koje mjere i strategije mogu osigurati njegovu dugoročnu stabilnost. U radu su predstavljene mjere i rješenja koje EU može implementirati za rješavanje netradicionalnih sigurnosnih ugroza s ciljem osiguranja stabilnosti Schengenskog sustava. Neka od tih rješenja uključujući jačanje sigurnosne suradnje među državama članicama, ulaganje u tehnološke kapacitete za nadzor granica, poboljšanje razmjene informacija te podršku razvoju lokalnih zajednica radi smanjenja socijalnih i ekonomskih nejednakosti koje mogu ugroziti stabilnost Schengenskog prostora.

U konačnici, Schengenski sustav ostaje ključan element europske integracije i slobode kretanja, ali zahtijeva kontinuirano prilagođavanje i inovacije kako bi se odgovorilo na sve kompleksnije sigurnosne izazove. Investicije u sigurnosnu infrastrukturu, jačanje međunarodne suradnje te promicanje inovacija bit će presudni za njegovu dugoročnu održivost i sposobnost zaštite interesa i dobrobiti europskih građana. Samo kroz koordinirane napore i proaktivno djelovanje moći će se osigurati da Schengenski sustav i dalje igra ključnu ulogu u europskoj integraciji, pružajući istovremeno visoku razinu sigurnosti i zaštitu za sve svoje članice i građane.

POPIS LITERATURE

- Barnard, C. (2012). *EU employment law*. Oxford: Oxford University Press.
- Bickerton, C. J. (2012). *European integration: From nation-states to member states*. Oxford: Oxford University Press.
- Britvec, A. (2018). "Ekonomsko-politički aspekti pristupanja schengenskom prostoru". *Zbornik sveučilišta Libertas*, 3(3), str. 233-249. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/196103>
- Craig, P., & De Búrca, G. (2015). *EU law: Text, cases, and materials*. Oxford: Oxford University Press.
- Council of the European Union. (2018). *Outcome of the Council meeting: Justice and home affairs*. Brussels: Council of the European Union.
- ENISA. (2018). *Annual report 2018*. Athens: ENISA.
- European Border and Coast Guard Agency (Frontex). (2017). *Annual risk analysis*. Warsaw: Frontex.
- European Border and Coast Guard Agency (Frontex). (2020). *Annual risk analysis*. Warsaw: Frontex.
- European Border and Coast Guard Agency (Frontex). (2021). *Technology and Innovation Strategy*. Dostupno na: <https://frontex.europa.eu>
- European Border and Coast Guard Agency (Frontex). (2022). *European Border and Coast Guard Agency*. Dostupno na: <https://frontex.europa.eu>
- European Central Bank. (2010). *The impact of the financial crisis on the euro area*. Frankfurt: European Central Bank.
- European Central Bank. (2019). *The European Monetary Union*. Dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu>
- European Commission. (2016). *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Managing the refugee crisis*. Brussels: European Commission.

European Commission. (2019). The Amsterdam Treaty: A comprehensive guide. Dostupno na: <https://europa.eu>

European Commission. (2020). Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council: Managing the refugee crisis. Brussels: European Commission.

European Commission. (2020). The Maastricht Treaty. Dostupno na: <https://europa.eu>

European Commission. (2020). The Schengen Area. Dostupno na: <https://europa.eu>

European Commission. (2021). Counter-terrorism agenda for the EU. Brussels: European Commission.

European Commission. (2023). Schengen acquis and its application. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/home-affairs/schengen-acquis>

European Council on Foreign Relations. (2019). The rise of populism and its impact on the European Union. London: ECFR.

European Parliament. (2016). Internal border controls in the Schengen area: Is Schengen crisis-proof?. Brussels: European Parliament.

European Union. (2010). Consolidated version of the Treaty on European Union. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu>

Europol. (2017). European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017. The Hague: Europol.

Europol. (2020). European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2020. The Hague: Europol.

Europol. (2021). EU drug markets report. The Hague: Europol.

Europol. (2023). "Europol's role in the fight against serious international crime". The Hague: Europol.

Europol. (2021). European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. Dostupno na: <https://europol.europa.eu>

Europska komisija. (2023). Schengen acquis and its application. Preuzeto s <https://ec.europa.eu/home-affairs/schengen-acquis>

- Europska komisija. (2023). "Schengenski sustav: Pregled". Brussels: Europska komisija.
- Europska komisija. (2023). "Sloboda kretanja u EU". Brussels: Europska komisija.
- Europski parlament. (2023). "Izvješće o sigurnosti u Schengenskom području". Brussels: Europski parlament.
- Europska vanjskopolitička služba. (2023). "Vanjski odnosi Europske unije". Brussels: Europska vanjskopolitička služba.
- Eurostat. (2023). "Migration and migrant population statistics - Statistics Explained". Luxembourg: Eurostat.
- Frontex. (2020). Annual Risk Analysis. Warsaw: Frontex.
- Frontex. (2021). Annual activity report. Warsaw: Frontex.
- Gillingham, J. (2003). European integration, 1950-2003: Superstate or new market economy?. Cambridge: Cambridge University Press.
- Intergovernmental Panel on Climate Change. (2019). Special report on climate change and land. Geneva: IPCC.
- Jović, D. (2015). "Europske integracije: Teorija, institucije i politika". Politička misao, 52(4), str. 173-196.
- Ministarstvo unutarnjih poslova. (2020). Schengenski prostor. Preuzeto s <https://mup.gov.hr>
- Ministarstvo unutarnjih poslova RH. (2023). Policijska suradnja unutar Schengenskog prostora. Preuzeto s <https://mup.gov.hr>
- Moravcsik, A. (1998). The choice for Europe: Social purpose and state power from Messina to Maastricht. Ithaca: Cornell University Press.
- Nugent, N. (2017). The government and politics of the European Union. London: Palgrave Macmillan.
- Peers, S. (2000). EU justice and home affairs law. London: Longman.
- Pejaković-Đipić, S. (2018). "SCHENGENSKI INFORMACIJSKI SUSTAV – „ČUVAR” SCHENGENSKOG PODRUČJA". Zagrebačka pravna revija, 7(2), str. 29-55. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/218295>

- Schengen Visa Info. (2023). Criteria for joining Schengen. Dostupno na: <https://www.schengenvisainfo.com/>
- Sedelmeier, U. (2016). "Enlargement: From rules for accession to a policy towards Europe". U H. Wallace, M. A. Pollack, & A. R. Young (ur.), Policy-making in the European Union (str. 401-428). Oxford: Oxford University Press.
- Smith, M. E. (2004). Europe's foreign and security policy: The institutionalization of cooperation. Cambridge: Cambridge University Press.
- Službena stranica EU, https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/frontex_hr
- Toić Sintić, G. (2012). "Uloga FRONTEX-a u nadzoru vanjskih granica Europske unije". Policija i sigurnost, 21(1), str. 143-154. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/84286>
- UNHCR. (2015). The sea route to Europe: The Mediterranean passage in the age of refugees. Geneva: UNHCR.
- UNHCR. (2020). Global trends: Forced displacement in 2020. Geneva: UNHCR.
- UNODC. (2023). "United Nations Office on Drugs and Crime". New York: UNODC.
- UNODC. (2020). World drug report. New York: UNODC.
- Vlada Republike Hrvatske. (2021). Schengenski sporazum. Preuzeto s <https://vlada.gov.hr>